

ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Ильясова К.М.

kulpash_66@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Шығыстану кафедрасының проф.м.а.,
Т.ғ.к., доцент

*Интернет-оқытудың пайда болуы,
соңғы 500 жылдағы,
яғни кітіп басып шығару кезінен,
білім беру технологиясы саласындағы
маңызды өзгеріс болды.
Д.Д.Хантер «Мәдениеттер соғысы»*

Қашықтан оқыту түрі – бұл электронды почта, теледидар мен Internet жаһандық желі сияқты, қазіргі ақпараттық технологиялардың көмегімен, оқу орнына бармай-ақ, білім беру қызметін алу деген сөз. Қашықтан оқытуды жоғары білім алу үшін, біліктілік арттыру және мамандарды қайта даярлау үшін, студенттердің дағдысы мен білімін мерзімді түрде тексеру үшін, жұмыс орнында немесе тұрғылықты жердегі арнайы компьютерлік кластарда пайдалануға болады. Бұдан басқа, кез келген реттілікпен оқу курстарын, өзіне тиімді сол жылдамдықпен оқыта алады. Бұл қашықтан оқытудың сапасын көтереді, қолжетімді және дәстүрлі оқытудан неғұрлым арзанға түседі.

Қашықтан оқыту әдісінің шығу тарихына қысқаша шолу жасасақ, оның негізін қалаған Исаак Питман, алғаш рет почтаның көмегімен Ұлыбританияның студенттеріне стенографияны оқытуды ұсынған.

1836 жылы Лондон университеті (University of London) қашықтан білім алу мүмкіндігін ұсынады. 1858 жылдан бастап, Университет өткізген емтихандар, басқа елдерден Лондон Университетінде білім алғысы келетіндер үшін ашық болды. Бұл бағдарламаның пайда болуы, университет бағдарламасы бойынша почта арқылы оқыту курстарын ұсынған, колледждердің ашылуына алып келді. 1906 жылы осы әдіс Университете штата Висконсин штаты Университетінде пайда болады. 1911 жылы Квинсленд университетінде жоғары оқу орындарының бағдарламасы бойынша кірстар ұйымдастырылады. 1914 жылы мектепте оқу мүмкіндігі жоқ балалар үшін, бастауыш кластар бағдарламасы бойынша қашықтан оқыту құрылады. Осыған ұқсас оқыту әдістері Канада мен Жаңа Зеландия мектептерінде қолданыла бастайды.

Көршілес Ресей мемлекетінде қашықтан оқыту 1917 жылы пайда болған. Совет Одағында қашықтан оқытудың «консультациялық» әдісі, яғни визуалды байланыссыз оқыту дамыды. Бұл модель дайындықтың әртүрлі деңгейіндегі оқушылар үшін ұсынылды. Өткен ғасырдың 60-жылдары Совет Одағында 11 сырттай оқыту университеттері мен тұтас бірқатар сырттай оқыту факультеттері ашылады. Сырттай оқыту да негізінен студенттің өздігінен жұмыс жасауын қамтамасыз ету мақсатын көздейді.

1993 жылы Ресей мемлекетінде кассетеларды қолдану арқылы ағылшын тілін қашықтан оқытуды ұсынған Корреспондеттік оқытудың Еуропалық мектебінің (ЕШКО) бөлімшесі

ашылады. Курсты аяқтағаннан кейін білім алушылар сертификат алды. Білім алудың ажыратылған тәсілі көпшілікті өзінің жаңашылдығымен және тілді үйренудің дәстүрлі емес түрғысымен қызықтырды. Одан кейінгі жылдары қашықтан білім беру ісі танымал болды және бүгінге дейін білім беру процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Қазір халықаралық талаптарға жауап беретін, көптеген оқу бағдарламалары әзірленді. Ақпараттық технологияларды прогрессивті пайдалану, электронды почта арқылы хат жазу, бейнеконференциялар, оқу порталдарының құрылуына алып келді.

Алдыңғы қатарлы елдер білім беру ісіне көптеген қаражат бөледі, сонда әрбір адам дәстүрлі тәсілдер мен сауаттылық деңгейін көтеруге мүмкіндік алады. Экономикасы әлсіз мемлекеттер қабілет және дағды деңгейін көтеруге ірі көлемде қаржы бөле алмайды және халықаралық деңгейдегі жоғары білікті мамандарды даярлауға қабілетті емес. Мұндай елдер халықаралық стандарттың білімін қашықтан алады. Бұл әдіс айтарлықтай қаржы салымынсыз, білім беру ісін жақсартады және алдыңғы қатарлы елдерден қалып қоймауға мүмкіндік жасайды.

Қазіргі кезде көптеген мемлекеттерде танымал шетелдік қашықтан оқыту жүйесінің (СДО) бірі – «MOODLE» жүйесі болып табылады. Бұл жүйе - оқытуды басқарудың еркін жүйесі, ең алдымен, оның жұмысы білім алушы мен білім берушінің арасындағы қарым-қатынасты ұйымдастыруға бағытталады. Тілдік қолдау мен рәсімдеу шаблондарынан бөлек, Moodle мынадай модульдік типтерді, айталық тапсырма типтері, курс форматтары, курстар бойынша есептер, бағалау бойынша есептер, әкімшіліктің есебі, тестегі сұрақ типтері, тестердің импорт/экспорт форматтары, тест бойынша ес есептер, қосымша курсқа жазылу. Сондай-ақ, бұл жүйе «алынған білімді, дағды мен икемділікті жетілдіру, бекіту, білімдегі бос орындарды анықтау үшін» маңызды аспект болып табылатын ағымдағы және аралық бақылауды өткізуге мүмкіндік береді [1, 8 б.].

Қашықтан оқытудың қалыптасуы мен дамуы проблемасын тарихи-педагогикалық талдау көрсеткендей, қазіргі кезде әлемде қашықтан оқыту жүйесін жүзеге асырудың тәжірибесі жинақталды. Жалпы алғанда білім берудің дәстүрлі емес формасына өтудің әлемдік тенденциясы жаңа ақпараттық технологиялар бойынша жетекші дайындайтын, жоғары оқу орындарының өсімін көрсетеді, АҚШ-та қашықтан оқыту жүйесінде 1 миллионға жуық адам оқиды екен [2, 1-2 бб.].

Жалпы алғанда, қашықтан оқыту процесіне мынадай сипаттама беруге болады: курс бойынша арнайы әзірленген әртүрлі деректік ақпараттар, оқу материалдарымен, студенттің өзіндік танымдық қызметінің ыңғайлы үйлесімділігі; курсты жүргізетін жетекші оқытушымен оперативті және үйлестіруші кеңесші-үйлестірушілердің өзара әрекеттілігі; берілген курстың қатысушыларымен ынтымақтастықтағы оқыту типі бойынша топтық жұмысы, курстың мазмұнына сәйкес жұмыстардың барысында, оның ізденушілік, зерттеушілік, проблемалық қырларын барынша пайдалану; курсқа қатысушылардың шетелдік әріптестермен (халықаралық жобалар) бірлескен телекоммуникациялық жобаларға қатысу; электронды телеконференциялар барысында аралық және қорытынды жеке және топтық талқылаулар, презентациялар ұйымдастыру, курс қатысушыларымен ақпарат, пікір алмасу, сонымен қатар кез келген басқа да әріптестермен, соның ішінде Internet арқылы шетелдіктермен байланысқа түседі. Ал материалдың құрылымына келесі мазмұндағы компоненттер кіреді: қажетті иллюстрациясымен, оқу материалдары; оны игеру бойынша нұсқаулықтар; сұрақтар мен

жаттығу тапсырмалары; бақылау тапсырмалары мен оларды орындау түсіндірмелері [2, 12-13 бб.].

Көптеген зерттеулерде қашықтан оқыту технологиясын пайдалануға бағытталған, курстар мынадай талаптарға сәйкес құрылуы керектігі айтылады. Олар: оқыту процесінің орталығында білім алушының өзіндік танымдық қызметі (оқыту емес, білім алу) тұруы керек; білімді өздігінен жасау, жаңа педагогикалық технологияларды – жобалар, зерттеу, проблемалық әдістерді пайдалану пассивті сипатта болмауы тиіс; оқытушымен сияқты, басқа әріптестермен де белсенді өзара әрекеттесу, танымдық және шығармашылық қызмет процесіндегі ынтымақтастық, бақылау жүйесі жүйелілік сипатта болуы тиіс және опротивті кері байланыс, автоматты бақылау, мерзімі өткен бақылау негізінде құрылуы керек [3].

Қашықтан оқыту курсын жобалау формасы [3]. Кесте 1

Блок		Мазмұн элементтері	
Нұсқаулық	Курспен жұмыс бойынша жалпы нұсқаулық Материалдармен жұмыс кестесі		
Ақпараттық	Модульдер	Оқу элементтері	Глоссарий
Бақылаушылық	Тест тапсырмалары	Практикалық тапсырмалар	
Коммуникациялық	Форум	Чат	Рефлексифті материалдар

Оқу процесінде қашықтан оқыту формасының технологиялылығы, ашықтығы мен қолжетімділігі, еркіндігі мен икемділігі, индивидуалдылығы мен шығармашылығы, таным процесінің жоғарылығы сияқты артықшылықтарымен бірге, оқушы мен оқытушының тікелей байланыста болмауы, жеке компьютер мен интернетке қолжетімділіктің қажеттілігі, сондай-ақ қашықтан оқыту үшін қатал өзіндік тәртіптің қажеттілігі сияқты кемшіліктер де қатар жүреді.

Шетелдік сарапшылардың мәліметтері бойынша, 2020 ж. кейін әрбір жұмыскер цифрлы қоғамда өмір сүру үшін, білім алудың қарапайым деңгейін қажет етпек. Күндізгі оқу формасында білім алушыларға бөлінетін қаражатты ең дамыған елдердің өздері де көтере алмауы мүмкін. Сондықтан, соңғы онжылдықтарда қашықтан оқыту технологиясы бойынша білім беретіндер (тьюторлар) мен білім алушылардың (студенттер) саны, дәстүрлі технологияларды қолдаушыларға қарағанда, тез өсіп, қарқын алуы кездейсоқтық емес [4].

Соңғы жылдары Қазақстан Республикасындағы қашықтан оқыту формасының дамуы ұлттық білім беру моделінің негізгі бағыттарының бірі болып отыр. Бұл бағыттағы Қазақстан Республикасы білім беруді ақпараттандыру жүйесі, бастауыш және орта арнайы білім беруді ақпараттандыру, орта білім беруді ақпараттандыру жүйесінің мемлекеттік бағдарламаларының белсенді әрекеттері Қазақстан Республикасының мемлекеттік Тұжырымдамасы аясында орындалады. Зерттеушілер Қазақстандағы қашықтан оқытудың проблемаларына арналған еңбектердің ішінде, Д.М. Джусубалиеваның іргелі зерттеуін ерекше атайды. Ол оқытудың негізгі түрлерін (иллюстративті-түсіндірмелік, бағдарламалық және т.б.) қарастыра отырып, қашықтан оқытуды, білім берудің жартылай функционалды қызметін, оқытудың ерекше әдістерін, білім беру процесіндегі субъектілердің жоғары белсенділік деңгейін сипаттайтын білім берудің жаңа түрі ретінде көрсетеді. Сонымен қатар қашықтан оқыту қағидаларының ішінде, интерактивті қағидаға тоқталып, қашықтан оқытудың

интерактивті тиімділігі, компьютерлік конференциялар жүйесі арқылы болатын телематиканы пайдалануға байланысты болатынын айтады. Бұл жүйе оқытылатын материалдарды таратуы мүмкін және электронды почта арқылы синхронды өзараәрекет пен компьютерлік конференциялармен байланыс жабдықтарын жасауға мүмкіндік береді. Бұл оқытушы мен студенттің арасындағы қарым-қатынасты қамтамасыз етеді және мемлекеттің түкпір-түкпіріндегі оқитын топтар арасындағы пікір-таласқа жол ашады [5].

Өткен оқу жылында Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің «Қашықтан оқыту технологиясы» орталығы (центр ДОТ) арқылы академиялық ұтқырлықпен оқуын Корея Республикасында жалғастырған Халықаралық қатынастар факультетінің «Шығыстану» мамандығында корей тілі бойынша білім алған 2 курс студенті М.Барлықбаева «Шығыс елдерінің тарихын» қашықтан оқыды. Бұл процесте пән оқытушысы Орталықтың нұсқаулығы бойынша MOODLE-ге кіру және жүктеу, дәрістерді бір файлға жүктеу, тапсырма жүктеу, тапсырма жүктеу режимін аяқтау, білім алушыларды курсқа қосу, білім алушыларды тексеру және бағалау сатыларынан өтеді. Студент берілген тапсырмасын өзінің сабақ кестесіне, яғни бос уақытына қарай орындайды, уақыт жағынан қысылмайды. Сәйкесінше оқытушының тексеру және бағалау жұмыстары да еркін режимде орындалады.

Осы қашықтан оқыту процесіне қатысты «корей тілі» тобының 2 курс студенті М.Барлықбаеваның пікіріне назар аударсақ. «Мен үшін қашықтан оқу, шетелдік университетке барғаным сияқты жаңа бір сынақ болды. Қашықтан оқудың тиімді жағы- қатал тәртіпке баулығаны деп білемін. Бұған дейін «Coursera», «edX» сияқты танымал сайттардың курстарына тіркеліп оқығанмен, тапсырманы орындап, жүктелуі қажет мерзімге дейін үлгермегендіктен, жарты жолда қалып қойған жағдайлар болды. Дәрістер мен практикалық сабақ тапсырмаларын бос уақытым болған кезде мерзімінен бұрын орындап, жүктеуді әдетке айналдырдым. Қашықтық пен уақыт айырмашылығы білім алуыма кедергі келтірмей, керісінше ынталандырды.

Ал, енді маған қиындау болған жағына келер болсам, мен дәріс тыңдағанда лектордың көңіл-күйіне, яғни аудиторияның психологиялық атмосферасына көңіл бөлемін. Басқа студенттермен бірге отырып дәріс тыңдамағандықтан, дәріс кезінде айтылып, берілген материалдарда жоқ мәліметтер болса, оны білмей қаламын ба деген қорқыныш болғанын жасырмаймын. Немесе қандай-да бір жағдайды немесе оқиғаны талқылағанда, дәріс студенттің көзқарасын, сол оқиғаға деген оқытушының өзіндік талдауын білім келген сәттер де болды. Қашықтан оқытудың осындай кішігірім кемшіліктері шынайы дәрісті алмастыра алмайтынын көрсетті [6].

Одан кейін әлемдегі пандемия, елдегі қатаң карантин жағдайы, орта, арнаулы және жоғары мектептердің басын тағы да қашықтан оқыту технологиясына бұрып алып келді. Соған сәйкес үстіміздегі жылдың 6-25 тамыз аралығында «Қашықтан оқыту технологиясы» орталығы, университеттің профессор-оқытушылар құрамының біліктілігін арттыру және мамандарды қайта даярлау мақсатында, «Қашықтан оқыту жағдайындағы заманауи оқытушының цифрлық дағдылары» атты біліктілік арттыру курсы ұйымдастырды [7]. 2 модульден тұратын курста «Компьютердің бағдарламалық және аппараттық қамтамасыздануы», «Онлайн-коммуникациялар», «Цифрлық контенттің құрылуы», «Google сервистер», «Google құжаттар», «Коллаборация және цифрлық контентті басқару», «Компьютерлік қауіпсіздік негіздері», «Облако mail.ru», «Электронды оқыту», «Білім беру технологиялары. Аралас

оқыту әдістемелері», «Moodle жүйесіне қатысты нұсқаулық», «Zoom видео», «Microsoft Teams нұсқаулық», «Camtasia 8 бағдарламасын жүктеп алу сілтемесі» сияқты тақырыптарда цифрлық дағдыны қалыптастырып, қашықтан оқытудың заманауи әдістерін меңгердік.

Жалпы осындай біліктілік арттыру курстары, алдағы уақытта да цифрлық жаңарулармен бірге, үздіксіз ұйымдастырылып тұрғаны дұрыс болар еді. Өйткені, гуманитарлық бағыт бойынша Интернет желісі арқылы сабақты ұйымдастырудың қарапайым түрлерінен бастап қазіргі күрделі заманауи әдіс-тәсілдерін жетік игеру – жоғары оқу орындарында оқытылатын курстардың сапасын арттырумен қатар, қашықтан оқыту жағдайында қатал тәртіп режиміне көшкен оқытушының да, студенттер мен магистранттардың да өздігінен еркін жұмыс жасауына, сабаққа шығармашылық тұрғысынан даярлануына үлкен мүмкіндіктер береді.

Пайдаланылған деректер тізімі:

1. Рогожина А.П., Картушина Н.В. Роль дистанционного метода обучения при изучения иностранных языков. <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-distantsionnogo-metoda-obucheniya-pri-izuchenii-inostrannyh-yazykov> [Есепке алынған күні: 10.08.2020]

2. Средства программированного обучения. https://kito.bspu.by/admin-panel/vendor/kcfinder/upload/files/lekzii/ЛК10_ДО.pdf [Есепке алынған күні: 12.08.2020].

3. Дистанционное обучение: сегодня и завтра. <https://nsportal.ru/shkola/mezhdistsiplinarnoe-obobshchenie/library/2020/04/24/distantsionnoe-obuchenie-segodnya-i> [Есепке алынған күні: 14.08.2020].

4. Кусаинов А.К., Шарипбай А.А. Технология и методика дистанционного обучения в Республике Казахстан. <https://cyberleninka.ru/article/n/tehnologiya-i-metodika-distantsionnogo-obucheniya-v-respublike-kazahstan> [Есепке алынған күні: 13.08.2020].

5. Бахтыбаев Ж.Ш., Тусубаева Ж.М. Образовательные технологии в области дистанционного обучения как интеграция Казахстана. <https://articlekz.com/article/19500> [Есепке алынған күні: 14.08.2020].

6. Информатор «Шығыстану» мамандығының 2 курс студенті М.Барлықбаева. [Есепке алынған күні: 15.08.2020].

7. Course: «Қашықтан оқыту жағдайындағы заманауи оқытушының цифрлық дағдылары». <https://mooc.enk.kz/course/view.php?id=338> [Есепке алынған күні: 15.08.2020]